

گردشگری ورزشی و توسعه پایدار شهرهای میزبان (مطالعه موردی: جشنواره ورزش‌های زمستانی سرعین)

فضائل جاوید^۱
فرزاد غفوری^۲
مجید جاوید^۳
صمد گودرزی^۴

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۷/۳/۷

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۷/۵/۱

در سال‌های اخیر، گردشگری خود را به عنوان ابزاری برای توسعه پایدار جامعه میزبان معرفی کرده است. هدف این تحقیق، بررسی نقش گردشگری ورزشی در توسعه پایدار شهرستان سرعین می باشد. این تحقیق از نوع تحقیقات کاربردی بود که به روش پیمایشی انجام شد. جامعه آماری پژوهش را گردشگران، ساکنان و مقامات محلی و مسئولان برگزاری جشنواره ورزش‌های زمستانی سرعین تشکیل می دادند. با توجه به مشخص نبودن تعداد دقیق جامعه آماری، با استفاده از فرمول کوکران برای حجم جامعه نامعلوم، ۳۸۴ نفر به صورت تصادفی به عنوان نمونه آماری این پژوهش انتخاب شدند. ابزار پژوهش، پرسشنامه محقق ساخته‌ای بود که پس از تایید روایی و پایایی ($\alpha = 0.89$) توزیع گردید. داده‌های ۳۳۷ پرسشنامه برگشتی توسط نرم افزارهای SPSS V.24 و Amos V.24 و با استفاده از آزمون T تک نمونه‌ای و تحلیل عاملی تاییدی (CFA) مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل اطلاعات نشان داد که گردشگری ورزشی در همه ابعاد توسعه نقش مثبت و معناداری دارد ($P < 0.05$). همچنین در بررسی شاخص‌های هر کدام از ابعاد توسعه به ترتیب،

۱. دانشجوی دکتری مدیریت ورزشی، دانشکده تربیت بدنی و علوم ورزشی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران

۲. دانشیار، گروه مدیریت ورزشی، دانشکده تربیت بدنی و علوم ورزشی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران

۳. دکترای مدیریت ورزشی، گروه مدیریت ورزشی، دانشگاه تهران، تهران، ایران (نویسنده مسئول)

۴. دکترای مدیریت ورزشی، گروه مدیریت ورزشی، دانشگاه تهران، تهران، ایران

شاخص «ایجاد مشاغل جدید و کاهش نرخ بیکاری» در توسعه اقتصادی، «مبارزه با تبعیض قومی و نژادی و کمک به پذیرش تفاوت‌های اجتماعی-فرهنگی» در توسعه اجتماعی و «تغییر رفتار مردم منطقه در جهت حفظ بهتر محیط زیست» در بعد زیست محیطی، مهم‌ترین شاخص‌های توسعه پایدار در منطقه مورد بررسی بودند.

واژگان کلیدی: توسعه پایدار، گردشگری ورزشی، ورزش‌های زمستانی و سرعین

مقدمه

مسافرت تقریباً مورد علاقه همه است و برای برخی از مردم هیچ چیز هیجان انگیزتر از سفر نیست (گوزالوا و همکاران، ۲۰۱۴: ۱). سفر در جهان نوین اشکال جدیدی به خود گرفته و گردشگری ورزشی بخشی از آن است که در سال‌های اخیر به دلیل عوامل اقتصادی، نگرش، تغییر ارزش‌ها (کومار، ۲۰۱۸: ۳) و آگاهی از شیوه زندگی فعال (هوا و چویو، ۲۰۱۳: ۱) محبوبیت فراوانی یافته است (موکراس، ۲۰۱۶: ۱). در طول گردشگری یکی از فعالیت‌های مهم گردشگران، ورزش است (قطنیان و همکاران، ۲۰۱۳: ۱) و صرف نظر از دلایل مردم برای سفر، آنها ترجیح می‌دهند سفر خود را با فعالیت‌های تفریحی و ورزشی همراه کنند (گوزالوا و همکاران، ۲۰۱۴: ۲). بنابراین ورزش و مسافرت، بخش جدایی‌ناپذیر از جامعه مدرن امروزی است و در واقع می‌توان گفت که ورزش به نوعی مولد گردشگری است (مارومو و همکاران، ۲۰۱۵: ۴). گردشگری ورزشی یک صنعت نسبتاً جدید و در حال رشد در صنعت گردشگری است (کومار، ۲۰۱۸: ۶) و هنری و همکاران، ۲۰۱۰: ۱) که امروزه به یک کسب و کار سودآور تبدیل شده و ارزشی معادل ۵۱ میلیارد دلار یا حدود ۱۰ درصد از کل بازار گردشگری جهانی را به خود اختصاص می‌دهد. سازمان جهانی گردشگری ادعا می‌کند که هر گردشگر حداقل ۱۰۰۰ دلار به چرخه اقتصادی و اشتغال تزریق می‌کند (مارومو و همکاران، ۲۰۱۵: ۳) که در این بین، سهم گردشگران ورزشی بیش از گردشگران معمولی است (مارومو و همکاران، ۲۰۱۵: ۵). به عنوان مثال، براساس گزارش اتحادیه آژانس‌های ترکیه، در سال ۲۰۱۴ این کشور بیش از ۹۰۰ میلیون دلار از بابت ارائه خدمات ورزشی به گردشگران خارجی درآمد داشته است. بنابر آمار اعلام شده یک گردشگر ورزشی به طور متوسط دو برابر یک گردشگر معمولی در ترکیه هزینه می‌کند. طبق این آمار، هزینه یک گردشگر خارجی در ترکیه حدود ۸۰۰ دلار بوده است، در حالی که یک گردشگر ورزشی در طول اقامت خود در ترکیه حدود ۱۶۴۸ دلار هزینه می‌کند. در برخی کشورها سهم گردشگری ورزشی از کل درآمد صنعت گردشگری آن به ۲۵ درصد هم می‌رسد (ایسنا، ۱۳۹۳).

اخیراً ورزش و گردشگری به عنوان نیروهایی برای احیای اقتصاد به کار گرفته شده‌اند (مارومو و همکاران، ۲۰۱۵: ۴) یکی از مهم‌ترین دلایل این انتخاب نقش مثبت این صنایع در توسعه اقتصاد محلی و منطقه‌ای می‌باشد (مارومو و همکاران، ۲۰۱۵: ۱). بسیاری از کشورها از گردشگری ورزشی به طور مستقیم برای بهبود رونق اقتصادی خود استفاده می‌کنند (کومار، ۲۰۱۸: ۲). درآمد حاصل از گردشگری ورزشی شامل بازسازی شهرها، تحریک سرمایه‌گذاری در پروژه‌های زیربنایی مانند فرودگاه‌ها، جاده‌ها، استادیوم‌ها، مجتمع‌های ورزشی و رستوران‌ها می‌شود (مارومو و همکاران، ۲۰۱۵: ۴). به طور کلی می‌توان گفت که گردشگری ورزشی جوامع میزبان را از لحاظ اجتماعی و اقتصادی بازسازی می‌کند، منافع اقتصادی را برای جامعه به ارمغان می‌آورد و کیفیت زندگی افراد را از طریق جاذبه‌های توریستی بهبود می‌بخشد (کومار، ۲۰۱۸: ۶).

1. Gozalova et al.
2. Kumar
3. Hua & Chiu
4. Mokras
5. Marumo et al.

از این رو، گردشگری ورزشی به عنوان یک ابزار موثر برای مقابله با فقر و بیکاری و افزایش رشد اقتصادی و رفاه اجتماعی جوامع، به ویژه در کشورهای در حال توسعه به حساب می‌آید (هنری و همکاران، ۲۰۱۰: ۲ و ایزالیموف^۱، ۲۰۱۵: ۳ و مارومو و همکاران، ۲۰۱۵: ۴). در برخی از این کشورها گردشگری ورزشی، موجب توسعه فعالیت‌های مصرف کنندگان رویدادها، در برخی دیگر به رشد اشتغال و در برخی سبب بهبود کیفیت زیرساخت و حمل و نقل شده است (ایزالیموف، ۲۰۱۵: ۴). براساس مطالعات صورت گرفته، مزایای حاصل از گردشگری ورزشی را می‌توان در موارد زیر خلاصه کرد: ایجاد مقاصد توریستی جدید، استفاده بیشتر از امکانات جامعه، ایجاد روابط اجتماعی، ایجاد سرگرمی برای جوانان، ایجاد تصویر مطلوب از مقاصد گردشگری، توسعه زیرساخت‌ها، افزایش تعداد گردشگران، ایجاد فرصت‌های شغلی جدید (کومار، ۲۰۱۸: ۵-۶)، منبعی مهم جهت بهبود وضعیت اقتصادی، اجتماعی و سیاسی (امری^۲، ۲۰۱۰: ۷۶)، افزایش شهرت و آسان‌ترین راه برای گفتگو و تبادل فرهنگی (اصفهان‌ی، ۱۳۸۸: ۳)، بهترین راه برای اعتلای فرهنگ، ایجاد تفاخر جهانی، صلح و دستیابی به درآمدهای سرشار اقتصادی (معین فرد، ۱۳۸۸: ۵۴)، مهم‌ترین راه برای ایجاد تصویر ذهنی مطلوب، افزایش آگاهی، شهرت، تقویت برند مقصد گردشگری (واندر زی^۳، ۲۰۱۱: ۳)، توانایی انعکاس تصویر مثبت از شهر و مقصد و افزایش اعتبار و شهرت بین‌المللی با پیامدهای طولانی مدت اجتماعی و اقتصادی، بهبود رفاه عمومی، فرصت‌های اشتغال بومی (ماتوس، ۲۰۰۶: ۶)، افزایش اشتغال، درآمد و توسعه زیرساخت‌ها (هیگام و هینچ^۴، ۲۰۰۶: ۶)، ایجاد یک فرصت منحصر به فرد و مزیت بالقوه اقتصادی و جذب تعداد کثیری از تماشاگران و توریست‌ها به شهر میزبان (سولبرگ و پروس^۵، ۲۰۰۷: ۴) و برانگیختن علاقه مسئولان و مقامات بزرگ بر توسعه گردشگری ورزشی (سورات و باب^۶، ۲۰۰۷: ۳).

با توجه به مطالب یاد شده، امروزه اهمیت صنعت گردشگری ورزشی بر همه مبرهن است و سازمان‌های بزرگی مانند سازمان جهانی گردشگری (WTO) و کمیته بین‌المللی المپیک (IOC) بر اهمیت گردشگری ورزشی به عنوان یک بازار هدف تاکید کردند (مارومو و همکاران، ۲۰۱۵: ۴).

امروزه توسعه به عنوان جریانی چند بعدی در نظر گرفته می‌شود که مستلزم وقوع تغییرات اساسی در ساختار اجتماعی، طرز تلقی عامه مردم و نهادهای ملی، تسریع رشد اقتصادی، کاهش نابرابری و ریشه کن کردن فقر مطلق است. توسعه در اصل نشان می‌دهد که مجموعه نظام اجتماعی باید هماهنگ با نیازهای متنوع اساسی و خواسته‌های افراد و گروه‌های اجتماعی در داخل نظام از حالت نامطلوب زندگی گذشته خارج شود و به سوی وضع یا حالتی از زندگی که از نظر مادی و معنوی بهتر است، سوق یابد (دالوند، ۱۳۹۵: ۵۸). در سال‌های اخیر تنها توسعه اقتصادی شرط کافی برای توسعه جوامع به حساب نمی‌آید و افزایش دغدغه‌های زیست‌محیطی و در نظر گرفتن مسائل فرهنگی و اجتماعی جوامع باعث شده تا نظریه پردازان، تئوری «توسعه پایدار» را مطرح نمایند که در آن، در کنار توجه به توسعه اقتصادی و اجتماعی، ملاحظات

1. Absalyamov
2. Emery
3. Van der Zee
4. Higham & Hinch
5. Solberg & Preuss
6. Swart & Bob

زیست محیطی را نیز در نظر بگیرند. توسعه پایدار امروزه به عنوان نقشه راه آینده توسعه ملل و یکی از مهم ترین دستاوردهای اجلاس های زیست محیطی، مورد استقبال و تایید اغلب کشورهای جهان قرار گرفته است (عباس زاده، ۱۳۹۵: ۱).

از دهه ۱۹۸۰ به دنبال گزارش های متعدد تهیه شده توسط صدها محقق، کارشناس دولتی و دانشگاهی، رویکرد توسعه گردشگری و دولت ها به چالش کشیده شدند و به منظور بازساخت چارچوب سنتی توسعه گردشگری و همسویی با رویکرد توسعه پایدار، به شکلی که الزامات و استانداردهای جدید طرفداران محیط زیست و پایداری یک سطح بهینه از منافع اقتصادی- اجتماعی را تامین کند، تحت فشار قرار گرفتند. این موضوع بیانگر آن بود که اگر صنعت گردشگری بدون ملاحظات زیست محیطی و اجتماعی توسعه یابد، ممکن است در ابعاد مختلف اقتصادی، سیاسی، فرهنگی- اجتماعی و زیست محیطی آسیب های جدی و جبران ناپذیری را به وجود آورد. با توجه به این مسئله، واژه «توسعه پایدار» در گردشگری مطرح شد. توسعه پایدار نوعی از توسعه است که هدف آن ارتقای سطح زندگی انسان بدون آسیب زدن به محیط زیست می باشد (رافیکا و همکاران^۱، ۲۰۱۶: ۲). نظر به اهمیت گردشگری و توسعه پایدار، سازمان ملل متحد سال ۲۰۱۷ را به نام «سال جهانی گردشگری پایدار، ابزاری برای توسعه» نام گذاری کرده است (شورای جهانی گردشگری، ۲۰۱۷: ۳). در این راستا سران اروپا نیز برنامه گردشگری خود را به منظور ایجاد رفاه اقتصادی، عدالت و انسجام اجتماعی، محافظت از محیط زیست و فرهنگ بومی و تجربه مثبت برای ساکنان محلی طراحی کرده اند (پیکل^۲، ۲۰۱۵: ۶). مفهوم توسعه پایدار را می توان روش های گوناگون در قالب مفاهیم متنوعی چون: بیان چشم اندازها، تبادل ارزش ها، توسعه اخلاقی، بازسازماندهی اجتماعی، فرایند تحول به سمت آینده بهتر، به مخاطره نیانداختن کیفیت محیط زیست، توانمندسازی مردم، ایجاد ظرفیت های جدید، احترام به اطلاعات و دانش بومی، افزایش آگاهی ها و اطلاعات، رساندن انسان به مرحله رضایت از زندگی خویش و آزادی انتخاب و برابری در دسترسی به فرصت ها (علوی و همکاران، ۱۳۹۶: ۳)، سلامت انسان و حفاظت از محیط (جیلچا و کیتاوا^۳، ۲۰۱۷: ۲) بیان کرد که همه آنها به نوعی تبیین کننده ایده محوری توسعه پایدار، یعنی برآورده ساختن نیازهای نسل حاضر با در نظر گرفتن نیاز نسل های آتی است (زاهدی، نجفی، ۱۳۸۵: ۶). امروزه توسعه و بالندگی هر جامعه ای در نتیجه برنامه ریزی توسعه و تدوین سیاست ها و راهبردهای توسعه پایدار می باشد و برای تصمیم گیری های کلان و راهبردی توسعه کشورها ضروری است (گودرزوند، ۲۰۱۳: ۱ و عباس زاده، ۱۳۹۵: ۱). عموم مردم نیز باید در مورد این توسعه نگرانی داشته باشند (پودزیکاس^۴ و همکاران، ۲۰۱۶: ۱). توسعه پایدار در زمینه گردشگری مثل دیگر فعالیت های ضروری است و محققان ادعا می کنند مقصد گردشگری اگر پایدار نباشد، نمی تواند رقابتی شود (تودوراج و همکاران، ۲۰۱۷: ۲). امروزه پایداری به یک موضوع اصلی برای آینده برنامه ریزی و توسعه گردشگری تبدیل شده است (پونوویچ، جوانوویچ^۵، ۲۰۱۷: ۱). اهداف گردشگری به طور فزاینده ای در

1. Rafika et al.

2. Pickel

3. Jilcha & Kitaw

4. Puodziukas

5. Paunović & Jovanović

چالش‌های مختلف اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و زیست محیطی مطرح می‌شود که با اهداف توسعه پایدار مطابقت بسیار زیادی دارد. توسعه پایدار شامل سه بعد اصلی اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی می‌شود که به زعم بسیاری از کارشناسان، دستیابی به توسعه پایدار در گرو توسعه این ارکان می‌باشد؛ به گونه‌ای که با دیدی جامع به آن نگریسته شود و کارکردهای هر یک نه تنها بر دیگری لطمه‌ای وارد نکند، بلکه مکمل آن نیز باشد. بعد اقتصادی به رشد اقتصادی و سایر پارامترهای اقتصادی مرتبط است و در آن رفاه فرد و جامعه باید از طریق استفاده بهینه و کارایی منابع طبیعی و توزیع عادلانه منافع حداکثری شود. پایداری در اقتصاد را می‌توان در ایجاد رشد عادلانه و متوازن جامعه انسانی و تضمین بهره‌مندی تک‌تک انسان‌ها در طول زمان بدون وارد آوردن خدشه به منابع زیستی، طبیعی و فرهنگی تعریف نمود (جعفریان و عبدالحسین پور، ۱۳۸۵: ۶). بعد اجتماعی به رابطه انسان و انسان، تعالی رفاه افراد، سلامت و بهداشت و خدمات آموزشی، توسعه فرهنگ‌های مختلف و برابری و رفع فقر مربوط می‌شود. در بعد اجتماعی توسعه پایدار، می‌توان به آینده‌نگری و مسئولیتی که نسبت به نسل‌های آینده و تامین نیازهای آنها وجود دارد، سلامت جامعه و توجه به بهداشت و کیفیت زندگی مردم، عدالت اجتماعی، مشارکت مردمی و تاکید بر حس جمع‌گرایی و تصمیم‌گیری شفاف و آموزش مردم اشاره کرد. در این مفهوم، جامعه پایدار فقط به توسعه کمی و کالبدی علاقه‌مند نیست، بلکه به توسعه کیفیت نیز علاقه دارد و به دنبال فرآیند پایدار زندگی برای نسل حاضر و نسل‌های آینده است. بعد زیست محیطی به حفاظت و تقویت پایه منابع فیزیکی، بیولوژیکی و اکوسیستم مرتبط است و به رابطه طبیعت و انسان می‌پردازد. پایداری زیست محیطی را می‌توان در تداوم و ارتقای سلامت و کارکردهای اصلی محیط زیست تعریف نمود. پس می‌توان گفت جامعه پایدار، جامعه‌ای است که در آن همزیستی متعادل جامعه انسانی و محیط زیست طبیعی در راستای بهره‌مندی توان اجتماعی - اقتصادی برقرار گردد (جعفریان و عبدالحسین پور، ۱۳۸۵: ۵).

اگرچه توسعه پایدار در صنعت ورزش نسبت به صنایع دیگر موضوع جدیدی است، اما در سال‌های اخیر مباحث توسعه‌ای به خصوص توسعه پایدار در این صنعت روز به روز در حال فراگیر شدن است و با توجه به اهمیت موضوع، مطالعات و تلاش‌های زیادی نیز در این زمینه صورت گرفته است. ورزش‌های زمستانی به دلیل جذابیت و هیجان‌ات موجود در آن، در سال‌های اخیر طرفداران بسیاری در جوامع پیدا کرده و به تبع آن برگزاری رویدادهای مرتبط با این ورزش‌ها می‌تواند تأثیرات فراوانی بر جامعه میزبان داشته باشد. هر چند برف در کشورهای در حال توسعه بخصوص در مناطق روستایی اغلب مصیبت به بار می‌آورد، اما در کشورهای توسعه یافته به "طلای سفید" مشهور شده است و گردشگری برخاسته از این رویدادها، سهم بسزایی در اقتصاد جوامع محلی این کشورها دارد (اوجال و اوسال، ۲۰۰۹: ۳). حتی با پذیرش فصلی و کوتاه مدت بودن دوره آن، در بعضی مناطق جهان، بیش از نیمی از درآمد سالیانه جوامع محلی را تامین می‌کند (وئوقی و همکاران، ۱۳۹۰: ۳). در این بین، استان اردبیل به عنوان پایگاه گردشگری ورزش‌های زمستانه شمالغرب کشور، هر ساله میزبان جشنواره ورزش‌های زمستانی است، اما با وجود پتانسیل‌ها و زیرساخت‌های طبیعی موجود در زمینه گردشگری و برگزاری رویدادهای مختلف، هنوز نتوانسته است از این منابع خدادادی به نحو احسن استفاده

کند. به همین جهت این استان هنوز از شرایط ایده آل توسعه فاصله دارد. شاید یکی از دلایل این امر عدم توجه مسئولان استان به این پتانسیل‌ها و برنامه‌ریزی و برگزاری رویدادهایی از این دست در سطح مطلوب، عدم آگاهی آنها از مزایای برگزاری چنین رویدادهایی باشد. بنابراین با توجه به اهمیت موضوع و وجود مطالعات اندک در این زمینه، تحقیق حاضر به دنبال شناخت مزایای برگزاری این رویدادها و نقش آنها در توسعه پایدار جوامع میزبان می‌باشد.

روش شناسی پژوهش

از آنجا که تحقیق حاضر با هدف برخورداری از نتایج یافته‌ها برای حل مسائل موجود به کار می‌رود، از نوع تحقیقات کاربردی می‌باشد و با توجه با این که محقق به دنبال به دست آوردن اطلاعاتی درباره دیدگاه‌ها و نظرات افراد از طریق پرسشنامه بود، ماهیت تحقیق توصیفی از نوع پیمایشی است.

جامعه آماری پژوهش حاضر را ساکنان و مقامات محلی، گردشگران ورزشی و مسئولان برگزاری جشنواره ورزش‌های زمستانی سرعین تشکیل می‌دادند. با توجه به مشخص نبودن تعداد دقیق جامعه آماری پژوهش، با استفاده از فرمول کوکران برای حجم جامعه نامعلوم، ۳۸۴ نفر به عنوان نمونه آماری انتخاب شدند. همچنین در این تحقیق برای انتخاب نمونه‌ها از روش نمونه‌گیری تصادفی استفاده شد. در مجموع تعداد ۴۷ پرسشنامه به دلیل انصراف پاسخ دهندگان حین اجرا و ناقص بودن پرسشنامه‌ها کنار گذاشته شدند و تعداد ۳۳۷ پرسشنامه برگشتی قابل قبول ارزیابی و در تجزیه و تحلیل داده‌ها مورد استفاده قرار گرفتند. به دلیل نبود و عدم دسترسی به پرسشنامه استاندارد مرتبط با موضوع پژوهش، ابزار پژوهش پرسشنامه محقق ساخته بود. این پرسشنامه در دو بخش شامل بخش اول متغیرهایی مربوط به ویژگی‌های فردی پاسخ‌دهندگان و بخش دوم متغیرهای مربوط به توسعه پایدار در سه بعد اقتصادی (۱۲ سوال)، اجتماعی (۱۱ سوال) و زیست محیطی (۹ سوال) طراحی شد. همچنین مقیاس اندازه‌گیری پرسشنامه بر اساس مقیاس پنج ارزشی لیکرت (از کاملاً موافق=۵ تا کاملاً مخالف=۱) بود. پرسشنامه پس از تایید روایی صوری و محتوایی توسط تنی چند از متخصصان و صاحب‌نظران حوزه مدیریت ورزشی، در یک طرح مقدماتی بین ۳۰ نفر از جامعه آماری پخش و پایایی آن به روش آلفای کرونباخ ($\alpha=0.89$) گزارش گردید.

برای تجزیه تحلیل داده‌های تحقیق، ابتدا از آمار توصیفی برای تعیین میانگین، انحراف معیار، فراوانی و درصدها استفاده شد. در بخش آمار استنباطی برای بررسی نقش کلی مولفه‌ها از آزمون T تک نمونه‌ای و به منظور برآورد اهمیت، بار عاملی عناصر، تعیین مهم‌ترین شاخص‌ها و تهیه مدل از روش تحلیل عاملی تأییدی (CFA) استفاده شد. تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم افزارهای SPSS V.24 و Amos V.24 انجام گرفت.

طرح تحقیق حاضر برحسب عنوان و مسئله ارائه شده، از نوع تحقیقات توصیفی می‌باشد. لذا فاقد فرض آماری است و در آن به طرح سوالات مربوطه در بیان مسئله پرداخته می‌شود. به طور کامل می‌توان سوالات آن را اینگونه بیان نمود:

- گردشگری ورزشی چه نقشی در توسعه پایدار جامعه میزبان دارد؟
  - گردشگری ورزشی چه نقشی در توسعه اقتصادی جامعه میزبان دارد؟
  - گردشگری ورزشی چه نقشی در توسعه اجتماعی جامعه میزبان دارد؟
  - گردشگری ورزشی چه نقشی در توسعه زیست محیطی جامعه میزبان دارد؟
- یافته‌های پژوهش**

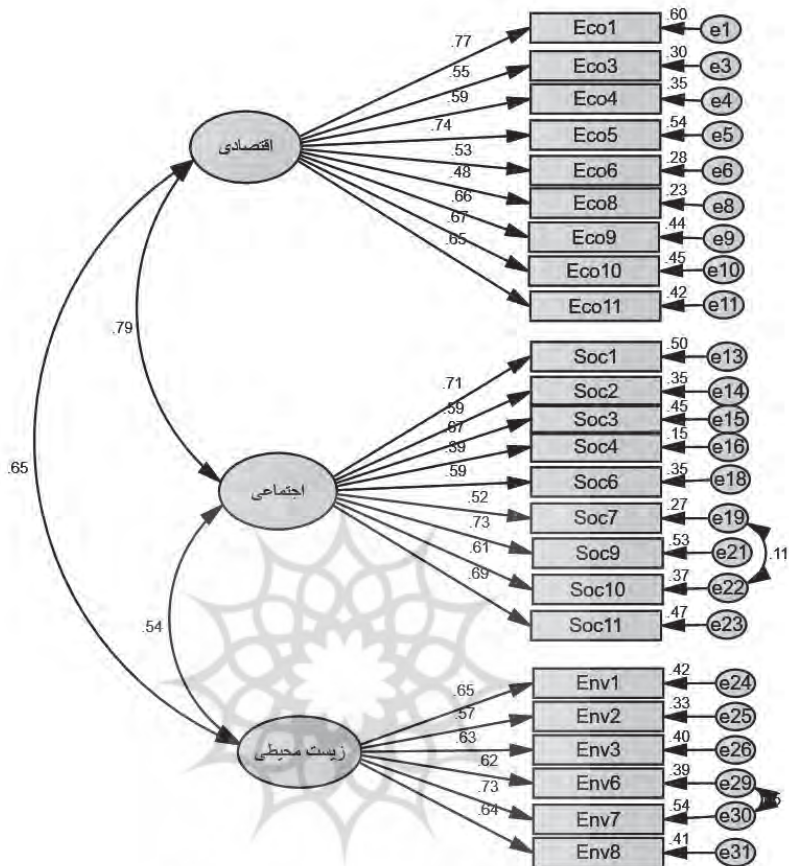
بررسی عوامل جمعیت شناختی افراد شرکت کننده نشان می داد که از مجموع ۳۳۷ نفر آزمودنی ۲۵۹ نفر (۷۷ درصد) مرد و ۷۸ نفر (۲۳ درصد) زن می باشند. بیشتر پاسخ دهندگان در گروه سنی ۲۰ تا ۳۰ سال با ۴۸ درصد قرار داشتند. نتایج بررسی وضعیت تحصیلات شرکت کنندگان نشان داد، ۹۰ نفر (۲۶/۷ درصد) دارای مدرک تحصیلی دیپلم و پایین تر، ۱۸۱ نفر (۵۳/۷ درصد) مدرک لیسانس یا دانشجوی کارشناسی و ۶۶ نفر (۱۹/۶ درصد) دارای مدرک تحصیلی کارشناسی ارشد و دکتری بودند.

جدول ۱: میانگین، انحراف معیار و نتایج آزمون t تک نمونه‌ای مولفه‌ها

Test Value = 3						معرف
سطح معناداری	درجه آزادی	t	انحراف معیار	اختلاف میانگین	میانگین	
۰/۰۰۱	۳۳۶	۳۷/۵۱	۰/۵۵	۱/۱۳	۴/۱۳	اثرات اقتصادی
۰/۰۰۱	۳۳۶	۳۳/۷۲	۰/۵۸	۱/۰۸	۴/۰۸	اثرات اجتماعی
۰/۰۰۱	۳۳۶	۳۰/۹۲	۰/۶۲	۱/۰۵	۴/۰۵	اثرات زیست محیطی

در جدول ۱ ملاحظه می شود با توجه به آماره t و سطح معناداری، در بررسی نقش گردشگری ورزشی در توسعه پایدار شهرهای میزبان، اثرات اقتصادی با $(t= 37/51)$ و $(Sig < 0/05)$ ، اثرات اجتماعی با $(t= 33/72)$ و $(Sig < 0/05)$ و اثرات زیست محیطی با $(t= 30/92)$ و $(Sig < 0/05)$ بود. همچنین آزمون t تک نمونه‌ای در سطح ۰/۰۰۱ معنا دار شده است. بنابراین با توجه به t به دست آمده و سطح معنی داری نتیجه می گیریم که گردشگری ورزشی در همه ابعاد بررسی شده نقش مثبت و معناداری در توسعه پایدار جامعه میزبان دارد. برای بررسی بار عاملی گویه‌های مورد بررسی از تحلیل عامل تاییدی مرتبه اول استفاده گردید. همچنین، تحلیل عاملی با استفاده از نرم افزار آموس نسخه ۲۴ انجام شد. بار عاملی و کوواریانس بین مولفه‌ها و گویه‌ها در نمودار ۱ نشان داده شده است.

نمودار ۱: مدل اصلاح شده حاصل از نرم افزار آموس

مدل اولیه نشان داد که برخی از گویه‌ها دارای بار عاملی پایینی هستند. از این رو، جهت دسترسی به مدل بهینه و دارای بارهای عاملی استاندارد، گویه‌هایی که دارای بار عاملی کمتر از $0/4$ بودند، از مدل حذف شدند. علت حذف گویه‌های کمتر از $0/4$ خلاصه کردن و اصلاح مدل برای برازش نهایی بود. مدل نهایی حاصل از نرم افزار آموس پس از اصلاح به صورت زیر گزارش گردید. مدل اصلاح شده نشان می‌دهد که گویه‌ها از قدرت تبیینی خوبی برخوردار هستند. شاخص‌های برازش حاصل از مدل و نیز قدرت تبیین آنها در جدول زیر آمده است:

جدول ۲: شاخص‌های برازش مدل تحقیق

شاخص یا نشانگر	مقدار مجاز برای برازش عالی	مقدار به دست آمده	برازش
نسبت کای دو به درجه آزادی	کوچکتر از ۳	۲/۸۷	خوب
شاخص نیکویی برازش (GFI)	بزرگتر ۰/۹	۰/۹۱	عالی
شاخص برازش نرمال شده (NFI)	بزرگتر ۰/۹	۰/۹۵	عالی
شاخص برازش مقایسه‌ای (CFI)	بزرگتر ۰/۹	۰/۸۳	خوب
شاخص برازش نسبی (RFI)	بزرگتر ۰/۹	۰/۸۹	خوب
ریشه میانگین مجذور خطای تخمین (RMSEA)	کوچکتر از ۰/۰۵	۰/۰۸	خوب

همان گونه که در جدول ۲ نشان داده شده است، میزان شاخص‌های برازش از ارزش قابل قبولی برخوردار می‌باشند. این امر نشان از برازش خوب مدل و قدرت تبیین بالایی گویه‌های تحقیق دارد. جداول ۲، ۳ و ۴ گویه‌های نهایی حاصل از برازش مدل را نشان می‌دهند. گویه‌های دارای بار عاملی کمتر از ۰/۴ از مدل حذف گردیده‌اند.

جدول ۳: میانگین، خطای اندازه‌گیری و بارعاملی متغیرهای اقتصادی

متغیرهای اقتصادی	میانگین	انحراف معیار	بارعاملی
ایجاد مشاغل جدید (مشاغل موقت، پاره وقت و فصلی) و کاهش نرخ بیکاری	۴/۲۲	۰/۸۵۹	۰/۷۷
افزایش هزینه‌های زندگی (هزینه کالا، خدمات و...) در منطقه	۳/۹۸	۰/۸۴۳	۰/۵۵
افزایش درآمد خانوارها از طریق فروش تولیدات محلی (صنایع دستی، عسل و لبنیات محلی و...) به گردشگران	۴/۰۱	۰/۸۴۹	۰/۵۹
افزایش درآمد کسبه، مراکز اقامتی، رستوران‌ها و مراکز جذب گردشگر	۳/۹۸	۰/۹۰۳	۰/۷۳
گسترش فعالیت‌های بخش‌های زراعی، باغی، دامی و شیلات	۴/۱۲	۰/۷۵۳	۰/۵۴
جلوگیری از مهاجرت جوانان و فعالان اقتصادی به شهرها و مناطق دیگر	۴/۵۵	۰/۵۵۴	۰/۵۰
افزایش درآمدهای دولتی از طریق منافع حاصل از اخذ مالیات	۴/۳۰	۰/۷۰۹	۰/۶۶
افزایش درآمد ساکنان محلی از طریق اجاره منزل، ویلا، سوئیت و... به گردشگران	۳/۹۵	۰/۹۱۶	۰/۶۷
بهبود سطح زندگی و بالا بردن استانداردهای زندگی ساکنان محلی	۴/۰۹	۰/۸۸۲	۰/۶۴

با توجه به جدول ۳ و نتایج حاصل از تحلیل عاملی تاییدی مشخص می‌شود که متغیرهای «ایجاد مشاغل جدید (مشاغل موقت، پاره وقت و فصلی) و کاهش نرخ بیکاری» با بارعاملی ۰/۷۷ و «افزایش درآمد کسبه، مراکز اقامتی، رستوران‌ها و مرکز جذب گردشگر» با بارعاملی ۰/۷۳ بیشترین اهمیت را در بخش اقتصادی گردشگری ورزشی از دیدگاه پاسخ دهندگان داشتند و «جلوگیری از مهاجرت جوانان و فعالان اقتصادی به شهرها و مناطق دیگر» با بارعاملی ۰/۵۰ کم اهمیت ترین متغیر اقتصادی گردشگری ورزشی از دیدگاه پاسخ

دهندگان بوده است. همچنین در این عامل اقتصادی سه متغیر به علت داشتن بار عاملی کمتر از ۰/۴۰ از تحلیل عاملی کنار گذاشته شدند.

جدول ۴: میانگین، خطای اندازه‌گیری و بارعاملی متغیرهای اجتماعی

بارعاملی	انحراف معیار	میانگین	متغیرهای اجتماعی
۰/۷۱	۰/۹۲۹	۴/۱۱	افزایش تبادل فرهنگی و تعاملات بین مردم و گردشگران
۰/۵۸	۱/۰۰۷	۳/۹۵	ناراحتی ساکنان محلی از زندگی در منطقه گردشگری ورزشی
۰/۶۸	۰/۸۹۰	۳/۹۸	احیای سنت ها و مراسم های فراموش شده توسط ساکنان محلی
۰/۵۶	۱/۰۱۵	۴/۰۱	تشویق ساکنان محلی به فعالیت های اجتماعی - فرهنگی
۰/۶۱	۰/۷۹۹	۴/۲۶	افزایش ناهنجاری های اجتماعی و جرم و جنایت در منطقه
۰/۵۴	۰/۷۵۷	۴/۲۲	تغییر در فرهنگ و ارزش های جامعه میزبان
۰/۷۳	۰/۸۷۶	۴/۱۵	مبارزه با تبعیض قومی و نژادی و کمک به پذیرش تفاوت های اجتماعی - فرهنگی
۰/۶۴	۰/۹۰۶	۴/۰۱	افزایش شهرت منطقه از طریق ورود گردشگران ورزشی بیشتر و قهرمانان رشته های ورزشی مختلف
۰/۶۹	۰/۸۳۰	۴/۰۴	رواج فرهنگ غریبه و الگو برداری و مصرف گرایی ساکنان محلی از گردشگران

با توجه به جدول ۴ و نتایج حاصل از تحلیل عاملی تاییدی مشخص می شود که مولفه های «مبارزه با تبعیض قومی و نژادی و کمک به پذیرش تفاوت های اجتماعی - فرهنگی» با بارعاملی ۰/۷۳ و «افزایش تبادل فرهنگی و تعاملات بین مردم و گردشگران» با بارعاملی ۰/۷۱ بیشترین اهمیت را در عامل اجتماعی و «تغییر در فرهنگ و ارزش های جامعه میزبان» با بارعاملی ۰/۵۴ کم اهمیت ترین متغیر در این عامل از دیدگاه پاسخ دهندگان بوده است. در این عامل همچنین متغیر آثار مثبت گردشگری ورزشی بر هویت فرهنگی منطقه به علت پایین بودن بارعاملی از تحلیل عاملی کنار گذاشته شد.

جدول ۵: میانگین، خطای اندازه‌گیری و بارعاملی متغیرهای زیست محیطی

بارعاملی	انحراف معیار	میانگین	متغیرهای زیست محیطی
۰/۶۴	۰/۹۱۴	۳/۹۴	افزایش پارک ها و امکانات تفریحی و سرگرم کننده در منطقه با انگیزه رشد گردشگر ورزشی و حضور بیشتر آنان
۰/۵۹	۰/۹۳۲	۴/۲۶	حفظ و بالا نگه داشتن استاندارد جاده ها و امکانات عمومی به لطف گردشگری ورزشی
۰/۶۲	۰/۷۷۶	۴/۲۵	افزایش حجم ترافیک، آلودگی صوتی و هوایی منطقه
۰/۶۰	۰/۹۰۹	۳/۸۰	تخریب محیط زیست از طریق ساخت و ساز امکانات برای گردشگران ورزشی
۰/۷۲	۰/۹۰۳	۴/۰۲	تغییر رفتار مردم منطقه در جهت حفظ هر چه بهتر محیط زیست و کمک به افزایش طرفداران محیط زیست
۰/۶۵	۰/۸۶۵	۴/۰۷	تخریب و آسیب زدن به مناظر طبیعی و بکر منطقه از طریق پخش زباله

با توجه به جدول ۵ و نتایج حاصل از تحلیل عاملی تاییدی مشخص می‌شود که مولفه‌های «تغییر رفتار مردم منطقه در جهت حفظ هر چه بهتر محیط زیست و کمک به افزایش طرفداران محیط زیست» با بارعاملی ۰/۷۲ و «تخریب و آسیب زدن به مناظر طبیعی و بکر منطقه از طریق پخش زباله» با بارعاملی ۰/۶۵ مهم‌ترین آثار زیست محیطی گردشگری ورزشی بودند و «حفظ و بالا نگه داشتن استاندارد جاده‌ها و امکانات عمومی به لطف گردشگری ورزشی» با بارعاملی ۰/۵۹ کم‌اهمیت‌ترین مولفه از دیدگاه پاسخ‌دهندگان بوده است.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف از این پژوهش، بررسی نقش گردشگری ورزشی در توسعه پایدار شهرهای میزبان بود. نتایج تحقیق نشان داد که گردشگری ورزشی در هر سه بعد، اثرات مثبت و معناداری بر مقصد گردشگری مورد مطالعه دارد و از دیدگاه پاسخ‌دهندگان توانسته به توسعه اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی منطقه مورد مطالعه کمک قابل توجهی نماید.

با توجه به نتایج به دست آمده، ایجاد مشاغل جدید (مشاغل موقت، پاره وقت و فصلی) و کاهش نرخ بیکاری، مهم‌ترین عامل توسعه اقتصادی در مقصد مورد مطالعه بوده است. معمولاً با توسعه فعالیت‌های گردشگری، زمینه برای ایجاد اشتغال فراهم می‌شود و این امر به خصوص برای کشورهای و مناطقی که با جمعیت جوان و متقاضی اشتغال روبه‌رو هستند، مفید است. با توجه به آمارهای موجود، کشور ایران جمعیت جوانی دارد و استان اردبیل نیز در بین استان‌ها رتبه سوم در بیکاری جوانان را داراست. بنابراین با جلب گردشگر به منطقه هم اشتغال مستقیم مانند آموزش اسکی، فروش لوازم ورزشی و... ایجاد می‌شود و هم سایر صنایع مانند شرکت‌هایی که در زمینه کارهای ساختمانی و ساخت هتل و رستوران‌ها، شرکت‌های تولید و فروش لوازم تجهیزات سفر و چادر، شرکت‌ها و آژانس‌های فعال در زمینه گردشگری، شرکت‌های تولید فرآورده‌های غذایی و... فعال و از آمارهای بیکاری کاسته می‌شود. این نتیجه با یافته‌های تحقیق صباغ کرمانی و امیریان (۱۳۷۹) همسو می‌باشد. از طرفی با توجه به اینکه جشنواره ورزش‌های زمستانی در فصل زمستان برگزار می‌شود و در فصول سرد برخی از فعالیت‌ها مثل کارهای عمرانی و کشاورزی در منطقه تعطیل می‌باشد، ساکنان محلی در این فصل با ارائه خدماتی نظیر اجاره اتاق، فروش مواد غذایی، صنایع دستی و نظایر آن، شغلی برای خود می‌یابند. این نتیجه با یافته‌های پژوهش جاوید و همکاران (۱۳۹۴) که در تحقیق خود مهم‌ترین اثر اقتصادی گردشگری ورزشی را افزایش سطح اشتغال و درآمد بیان کردند (جاوید و همکاران، ۱۳۹۴؛ ۱۳)، یافته‌های هندرسون (۲۰۰۷) و گیسون (۲۰۱۱) که در یافته‌های خود جذب گردشگران ورزشی را باعث ایجاد شغل و صرفه اقتصادی برای جامعه میزبان دانسته‌اند (هندرسون، ۲۰۰۷؛ ۲۳۶ و گیسون و همکاران، ۲۰۱۱؛ ۱۶۸) و زیتونلی (۱۳۸۶) که گردشگری ورزشی را عاملی برای ایجاد اشتغال دائم، فصلی و نیمه وقت معرفی کرده است، همسو می‌باشد (زیتونلی، ۱۳۸۶؛ ۳). در این راستا مارومو و همکاران (۲۰۱۵) نیز با تأکید بر پتانسیل و ظرفیت گردشگری برای اشتغالزایی، بیان می‌کنند که گردشگری به طور مستقیم موجب رونق صنایع مرتبط با گردشگری مانند مسکن، حمل و نقل همچنین خدمات فرهنگی و تفریحی می‌شود و به طور غیر مستقیم به خدمات، خرده‌فروشی، ساخت و ساز و بخش تولید کمک می‌کند (مارومو و همکاران، ۲۰۱۵؛ ۲).

دومین عامل اقتصادی مهم که گردشگری ورزشی با تاثیرگذاری بر روی آن به توسعه پایدار جامعه میزبان کمک می کند، «افزایش درآمد کسبه، مراکز اقامتی، رستوران ها و مراکز جذب گردشگر» بود. وقتی گردشگری وارد منطقه ای می شود، الزاما باید هزینه هایی را پردازد؛ مثل هزینه محل اقامت، هزینه غذا، هزینه تفریحات، خرید سوغات و صنایع دستی و ... که در هر کدام از این بخش ها افراد زیادی مشغول به کار هستند. بنابراین بالا رفتن میزان درآمد برای بسیاری از خانوارها اتفاق می افتد و رشد چشمگیری در ساختار اقتصادی جامعه میزبان ایجاد می شود که این یافته با پژوهش روشه و همکاران^۱ (۲۰۱۸)، همافر و همکاران (۲۰۱۱) و انجینیو مارتین و مورالز^۲ (۲۰۰۴) همراستا بود.

یکی از بخش های درآمدزایی گردشگری در محدوده مطالعاتی، تاسیسات اقامتی خصوصی از قبیل ویلا، اتاق، سوئیت و ... می باشد که ساکنان محلی معمولا در ایام تعطیلات یا در زمان رویداد خاصی مثل برگزاری جشنواره ورزش های زمستانی منزل مسکونی و اتاق خالی خود را اجاره می دهند و منبع درآمدی برای سبب اقتصادی خانواده ها فراهم می نمایند - سمندر (۱۳۸۹) نیز در پژوهش خود به این نتیجه دست یافته است. یکی دیگر از عوامل مهم اقتصادی در توسعه پایدار منطقه، «افزایش درآمدهای دولتی از طریق منافع حاصل از اخذ مالیات» بود. توسعه مراکز اقامتی و هتل ها و اخذ مالیات و عوارض ساختمانی به هنگام اجازه ساخت و صدور مجوزها و دادن امتیازاتی چون آب و برق و گاز و دیگر خدمات مورد نیاز، مهم ترین منبع درآمد سازمان هایی مانند شهرداری ها، بخشداری ها، نظام مهندسی و ... می باشد که در توسعه زیر ساخت ها و آبادانی منطقه مورد مطالعه کمک کننده است. افزایش درآمد خانوارها از طریق فروش تولیدات محلی مانند صنایع دستی، عسل و لبنیات محلی و ... به گردشگران از دیگر مولفه های اولویت دار برای توسعه اقتصادی جامعه میزبان از دید پاسخ دهندگان بود.

تاثیر گردشگری و حضور گردشگران در دگرگونی زندگی و رونق و معرفی برخی از جلوه های فرهنگ بشری کشور و منطقه مورد بازدید انکار ناپذیر است. صنایع دستی و آداب و رسوم و هنرهای مردمی نواحی مورد بازدید گردشگران نه تنها زنده می شوند، بلکه نشر و گسترش می یابند و علاوه بر منابع مادی و رونق اقتصادی آن قسمت، در انتشار و تبلیغ جلوه های حیات معنوی مردم مقاصد گردشگری نیز موثر است. همواره بین گردشگری و صنایع دستی و تولیدات جوامع میزبان نوعی تعامل و همکاری دیده می شود. بدین منظور که حضور گردشگران در نواحی و بازدید از کارگاه های تولید صنایع دستی و غرفه ها و نمایشگاه های عرضه کننده آن تولیدات، موجب دلگرمی و ایجاد انگیزه در هنرمندان تولید کننده می شود. آنها بخشی از تولیدات دستی مردم محلی را به عنوان سوغات سفر خریداری می کنند و با خودشان به شهر و کشورشان می برند و خود مبلغین و مروجین صنایع دستی در دیگر نقاط و سرزمین می شوند این یافته با پژوهش سمندری (۱۳۸۹)، لطفی (۱۳۸۹) و خراسانی (۱۳۹۰) هم سو می باشد. از سوی دیگر، صنایع دستی و تولیدات ساکنان محلی به لحاظ شهرت و محبوبیتی که پیدا می کنند به عنوان جاذبه سفر و عامل محرک برای گردشگران بعدی به این مناطق مطرح می شوند و در کنار دیگر جاذبه های گردشگری منطقه ایفای نقش می کنند. در تایید موارد درآمدزایی چون

1. Roche and et al.

2. Eugenio-Martin, & Morales

فروش صنایع دستی و تولیدات محلی مانند عسل و کره حیوانی و همچنین تاثیر در اشتغالزایی محلی به صورت مختلف که بدان‌ها پرداخته شد، می‌توان به جواب پاسخ دهندگان به متغیر مربوطه استناد نمود که آنها نقش تولیدات محلی و صنایع دستی را در افزایش درآمد خود تایید کردند.

هرچند گردشگری ورزشی آثار اقتصادی مثبت زیادی در توسعه پایدار جوامع میزبان دارد، اما به نوبه خود برخی آثار منفی را نیز بر جای می‌گذارد؛ به عنوان مثال، هر چند اشتغال‌زایی به عنوان یک پدیده مثبت گردشگری ورزشی در محدوده مطالعاتی ما قابل طرح و به نوبه خود در این مقطع زمانی مورد تحسین و تمجید نیز می‌باشد، اما برخی دل‌نگرانی‌ها در این زمینه وجود دارد. چنان‌که مشاغل مربوط به گردشگری ورزشی، بیشتر فصلی و کوتاه مدت هستند و هیچگونه تضمینی برای آینده ندارند و با تعطیلی یا اتمام رویداد، بیکاری مشاغل مرتبط به آن را به همراه دارد (وثوقی و همکاران، ۱۳۹۰؛ ۳). این امر می‌تواند موجب بروز مشکلاتی در جوامع از جمله سرخوردگی ناشی از بیکاری پایان رویداد گردد.

پیشنهاد می‌شود با برنامه ریزی صحیح از پتانسیل‌های موجود در این صنعت در سایر فصل‌ها نیز با برگزاری جشنواره‌های مختلف ورزش‌های بومی محلی و رویدادهای ورزشی مثل اسب سواری، ورزش‌های هوایی، رالی، تورها و اردوهای ورزشی و... در زمان‌ها و مکان‌های مختلف بهره‌گیری شود و اشتغال پایدارتری در این صنعت ایجاد گردد. افزایش هزینه‌های زندگی مانند هزینه کالا و خدمات در منطقه و افزایش قیمت زمین و املاک به عنوان یکی دیگر از پیامدهای منفی اقتصادی گردشگری ورزشی است که بر زندگی ساکنان محلی کم درآمد اثرگذار بوده است. تورم و افزایش هزینه‌های زندگی و ازدحام بیش از حد فعالیت‌های گردشگری در یک منطقه ممکن است منجر به نابودی یا زوال سایر فعالیت‌های اقتصادی گردد و یک عدم تعادل اقتصادی ایجاد شود. معمولاً در بیشتر مقاصد گردشگری به دلیل حضور گردشگر و با توجه به ضعف نظارت و کنترل سازمان‌های متولی دولتی، قیمت کالا و خدمات بالا می‌رود. این وضعیت از سویی اجحاف به حقوق گردشگران است و می‌تواند باعث نارضایتی آنان گردد و از سوی دیگر، از قدرت خرید بسیاری از ساکنان محلی با درآمد پایین کاسته خواهند شد. بنابراین پیشنهاد می‌شود برای جلوگیری از تورم و افزایش قیمت در مناطق رواج گردشگری ورزشی، کنترل و نظارت بر قیمت‌ها تشدید گردد. در تایید این یافته می‌توان به یافته‌های پژوهش هریتز و رس (۲۰۱۲) با عنوان «تأثیرات مشاهده شده گردشگری ورزشی در جامعه میزبان در ایندیاناپولیس^۱» اشاره کرد که به اثرات مثبت و منفی گردشگری ورزشی بر جامعه میزبان تاکید کردند. همچنین گالدینی (۲۰۰۷) در یافته تحقیق خود بیان کرده که گردشگری علاوه بر آثار مثبت اقتصادی، به نوبه خود آثار منفی اقتصادی را نیز در پی دارد که از جمله آنها می‌توان به افزایش تقاضا، قیمت زمین و مسکن، اجاره بها و شاخص قیمت کالاها اشاره کرد (گالدینی، ۲۰۰۷؛ ۱۰۸).

کمترین اهمیت در بعد اقتصادی مربوط به شاخص جلوگیری از مهاجرت جوانان و فعالان اقتصادی به شهرها و مناطق دیگر بود. هرچند ساکنان محلی و بویژه جوانان معمولاً با به دست آوردن فرصت‌های شغلی و منبع درآمد، انگیزه ماندگاری بیشتری در زادگاه خود پیدا می‌کنند و علاقه‌ای به مهاجرت به کلانشهرها برای پیدا کردن شغلی ندارند، اما در این مطالعه به نظر می‌رسد هنوز فرصت‌های شغلی زیادی در جامعه میزبان

برای ساکنان فراهم نبوده است.

در مجموع با توجه به ادبیات و یافته‌های تحقیق می‌توان نتیجه گرفت که از نظر اقتصادی گردشگری ورزشی به مراتب بیشتر از آنچه در گمان آید، سود آور است. در واقع، امروزه صنعت گردشگری شدیداً جریان سرمایه‌ها، درآمد‌ها و هزینه‌ها را تحت تاثیر قرار داده است. هم‌اکنون بیشتر از هر فعالیت اقتصادی و صنعتی دیگر در جهان موجب حرکت سرمایه‌ها و انتقال پول شده است. پولی که مسافر در بخشی از کشور خود خرج می‌کند، در وهله نخست موجب تحولاتی مثبت در وضع اقتصادی اهالی همان محل می‌شود، ولی از آنجایی که هر ناحیه گردشگر پذیر نمی‌تواند همه نیازهای گردشگران را برآورد نماید و موسساتی که با مسافران سر و کار دارند به خرید مایحتاج از سایر نواحی دست می‌زنند، بنابراین پول در سایر نقاط کشور نیز جریان پیدا می‌کند. پس می‌توان گفت مردم ساکن در مقاصد گردشگری به طور مستقیم و ساکنان سایر قسمت‌ها به طور غیر مستقیم از درآمدهای حاصله برخوردار می‌شوند. به طور کلی، تنها رفت و آمد گردشگران و تهیه لوازم مورد نیازشان موجب رونق اقتصادی جوامع میزبان گردشگری نمی‌شود، بلکه ایجاد تاسیساتی مانند مهمانسراها، اردوگاه، اماکن تفریحی، محل‌های غذاخوری و که گاهی مورد استفاده اهالی بومی نیز قرار می‌گیرد، در شکوفایی و توسعه اقتصاد محلی و منطقه‌ای موثرند. با رونق گردشگری در یک مقصد، معمولاً پول از یک واحد اقتصادی به واحدهای دیگر نیز منتقل می‌شود و به این ترتیب ساکنان جامعه میزبان به منبع تازه‌ای از درآمد دست می‌یابند. این امر افزایش توان خرید و رشد اقتصادی و رفاه مردم را در پی خواهد داشت.

گردشگری بزرگترین عامل انتقال شیوه‌های زندگی و رفتار اجتماعی ملتی بر ملت دیگر است. گردشگرانی که به سرزمین‌ها و مقاصد گوناگون سفر می‌کنند، تحت تاثیر شیوه لباس پوشیدن، الگوی غذایی، آداب رسوم و... ساکنان محلی قرار می‌گیرند. در بررسی بعد اجتماعی توسعه پایدار، شاخص «مبارزه با تبعیض قومی و نژادی و کمک به پذیرش تفاوت‌های اجتماعی- فرهنگی» و «افزایش تبادل فرهنگی و تعاملات بین مردم و گردشگران» مهم‌ترین نقش گردشگری ورزشی در توسعه اجتماعی جامعه میزبان بود که با پژوهش (سلیمی باوندپوری، ۱۳۹۵) و ضراب (۱۳۸۹) همراستا می‌باشد.

گردشگران طی مسافرت در مقصد با افراد و قومیت‌های مختلف آشنا می‌شوند و این آشنایی علاوه بر اینکه موجب تغییر نگرش در آن قوم و ملت می‌گردد، شالوده و اساس دوستی و صفا بین مسافران و افراد محلی را پایه ریزی می‌کند و منجر به همبستگی‌های قومی می‌گردد. مبادلات فرهنگی ناشی از گردشگری ورزشی از یک سو می‌تواند موجب اشاعه فرهنگ بومی در میان گردشگران و به واسطه آن‌ها در جوامع دیگر گردد و از طرفی، دریافت خصوصیات بارز فرهنگی و اجتماعی برجسته گردشگران ورزشی می‌تواند موجب توسعه فرهنگی جامعه میزبان شود. همچنین گردشگری علاوه بر اینکه به عنوان منبع درآمد و اشتغال‌زایی مطرح است، در عین حال می‌تواند راهی برای آشنا شدن با نحوه زندگی سایر مردم، اقوام، عقاید و آداب و سنن و فرصتی برای افزایش درک و آگاهی‌های لازم زندگی باشد- هرچند از پیامدهای منفی و سوء اثرات اجتماعی و فرهنگی آن نباید غافل شد. یکی از این پیامدها که یافته‌های این تحقیق نیز آن را تایید می‌کند شاخص «رواج فرهنگ غریبه و الگو برداری و مصرف گرایی ساکنان محلی از گردشگران» بود.

از جمله پیامدهای گردشگری ورزشی در مقاصد گردشگری، تاثیر آن در زندگی ساکنان محلی است. تغییر در رفتارها و عبارتی تغییر در آداب و سنن برخی از ساکنان محلی و گرایش و تمایل آنها به سمت الگوها و شیوه جدید که تا حدودی همسو و مطابق با فرهنگ جامعه گردشگران باشد، در مقاصد گردشگری و گردشگری ورزشی قابل ملاحظه است. این تاثیر می‌تواند هم جنبه مثبت و هم منفی داشته باشد. به عنوان مثال، ورود گردشگران ورزشی و ورزشکاران که به نوعی سبک زندگی فعال و بانشاط باشد، اما از سویی همین جوانان با شیوه‌های زندگی جدید و کالاهای لوکس و جذابی که گردشگران به همراه خود وارد منطقه می‌کنند، آشنا می‌شوند و ممکن است به تقلید و الگو برداری از آنها روی بیاورند و در مواردی به دلیل آگاهی و اطلاعات پایین، تبعات منفی به همراه داشته باشد.

از جمله اثرات اجتماعی گردشگری، تغییراتی است که در زندگی مردم جامعه میزبان رخ می‌دهد. این تغییرات بیشتر به علت تماس مستقیم اهالی و ساکنان محلی و گردشگران صورت می‌گیرد و شامل تغییراتی است که در آداب و رسوم، فرهنگ و هنر و معماری و... ساکنان محلی جامعه میزبان رخ می‌دهد. این وضعیت را بویژه در طرز تفکر و شیوه‌های زندگی و مصرف نسل جوان منطقه بیشتر می‌توان مشاهده کرد. صنعت گردشگری علاوه بر زنده نگهداشتن یا تجدید حیات آداب و رسوم ساکنان محلی باعث نشر و گسترش آن نیز می‌شود. همچنین ایجاد علاقه و انگیزه ساکنان محلی به سنت‌هایی که از گذشته به آنها به ارث رسیده است، در پی دارد.

تحقیقات انجام گرفته در مناطق گردشگرپذیر مبین این واقعیت است که در گیر و دار پدیده گردشگری با همه محاسن آن، افزایش برخی ناهنجاری‌ها و بزهکاری‌ها در جامعه میزبان نیز به چشم می‌خورد. در بسیاری از مناطق جهان، زیبایی‌های طبیعی و جذابیت‌های محیط زیست علت اولیه اصلی برای جذب گردشگران و توسعه صنعت گردشگری بوده است. در بین شاخص‌های زیست محیطی توسعه پایدار، شاخص «تغییر رفتار مردم منطقه در جهت حفظ هر چه بهتر محیط زیست و کمک به افزایش طرفداران محیط زیست» مهم‌ترین تاثیر گردشگری ورزشی در توسعه پایدار منطقه مورد مطالعه از دید پاسخ دهندگان بود. با رفت و آمد گردشگران و معاشرت و برخوردشان با ساکنان محلی نحوه نگاه و نگرش مردم محلی تغییر پیدا می‌کند. به ویژه اینکه ساکنان محلی به خوبی دریافته‌اند که وجود زیبایی‌ها و ظرفیت‌های محیطی باعث می‌شود که گردشگران بیشتری به منطقه بیایند و برای آنها منافع اقتصادی و اجتماعی به همراه آورند. پس باید به سهم و توان خود در حفظ و نگهداری محیط زیست خود تلاش کنند. امروزه بیشتر ساکنان محلی جامعه میزبان گردشگری پذیرفته‌اند که اگر می‌خواهند گردشگر بیشتری داشته باشند و از کنار گردشگر، سود و درآمد بیشتری کسب کنند، باید محیط زیست خودشان را بهتر نگهداری و محافظت نمایند. از دیگر اثرات مثبت گردشگری ورزشی در بعد زیست محیطی، اختصاص بخشی از درآمدهای گردشگری به محافظت از جذابیت‌های طبیعی است که یکی از مهم‌ترین دلایل جذب گردشگران ورزشی به شمار می‌رود. حفظ منابع طبیعی و افزایش پارک‌ها و امکانات تفریحی و سرگرم‌کننده در منطقه با انگیزه رشد گردشگر ورزشی و حضور بیشتر آنان، از راهکارهای

توسعه زیست محیطی گردشگری ورزشی به حساب می آید.

گسترش و توسعه گردشگری در مقاصد گردشگری ورزشی، خواه ناخواه اثرات و پیامدهایی بر محیط زیست بجای خواهد گذاشت و می تواند مشکلات و مسائلی را برای ساکنان محلی مانند تخریب جنگل ها و پوشش گیاهی، ایجاد سر و صدا و افزایش حجم ترافیک، آسیب و از بین بردن مزارع و باغات و پخش زباله در در مناطق بکر به بار آورد. یافته های تحقیق حاضر نیز نشان می دهد گردشگری ورزشی در برخی از موارد باعث تخریب و آسیب زدن به مناظر طبیعی و بکر منطقه از طریق پخش زباله و افزایش حجم ترافیک، آلودگی صوتی و هوایی منطقه شده است. این نتایج با یافته های پژوهش هریتز و روس (۲۰۱۰) درباره نقش گردشگری ورزشی در افزایش حجم ترافیک و ایجاد اختلال در زندگی روزمره ساکنان محلی همخوانی دارد. بنابراین پیشنهاد می شود مسئولان و سیاستگذاران زیربنا با برنامه ریزی درست و مکان یابی مناسب برگزاری جشنواره و همچنین اختصاص حمل و نقل عمومی مشکلات مربوط را حل کنند یا به حداقل برسانند. در عین حال مسئولان و مدیران برگزاری رویدادهای مختلف و سازمان ها و آژانس های مرتبط می توانند از طریق آماده سازی و پخش تراکت و بنر یا با تهیه و پخش فیلم و عکس درباره اهمیت حفظ محیط زیست، فرهنگ سازی لازم را برای حفظ و به حداقل رساندن خسارت های وارده به انجام رسانند.

یکی دیگر از شاخص های توسعه زیست محیطی گردشگری ورزشی، توجه و بالا نگه داشتن استانداردها و جاده ها و امکانات عمومی می باشد. در واقع، پیش نیاز توسعه صنعت گردشگری و گردشگری ورزشی توسعه زیرساخت هاست. ایجاد تسهیلات و خدمات عمومی، توسعه راه ها و جاده های مناسب با تابلوها و راهنماهای کارساز و موثر، وسایل حمل و نقل درون شهری و برون شهری و امکانات بهداشتی، پیش بینی مربوط به حفاظت و ایمنی مقاصد گردشگری... جملگی برای توسعه این صنعت ضروری هستند. بیشتر مطالعاتی که در مورد رویدادهای ورزشی و گردشگری برخاسته از آن انجام گرفته، به فوائد دائمی و بلند مدت مثل توسعه تسهیلات و زیر بناها، بازسازی شهرها، اعتبار بین المللی، بهبود رفاه عمومی، رشد گردشگری و اشتغال زایی تاکید داشته اند (رز و اسپیکل، ۲۰۱۱؛ ۹۲).

در نهایت، با توجه به نتایج تحقیق حاضر و همچنین یافته های سایر تحقیقات درباره نقش گردشگری و گردشگری ورزشی در توسعه پایدار مقاصد گردشگری ورزشی، پیشنهاد می شود در تحقیقات آینده مطالعه عمیقی درباره نقش گردشگری در توسعه تک تک ابعاد توسعه پایدار مانند نقش گردشگری ورزشی در توسعه اقتصادی مقاصد گردشگری ورزشی صورت گیرد. از طرف دیگر، با توجه به تاکید برخی از پژوهش ها بر اثرات مثبت و منفی گردشگری ورزشی در جوامع میزبان، پیشنهاد می شود مطالعه ای در زمینه اثرات منفی گردشگری ورزشی در جوامع میزبان و راهکارهای تقلیل و مقابله با این اثرات صورت گیرد.

امید است میزبانان رویدادهای ورزشی به ویژه ورزش های زمستانه، مسئولان برگزاری، شهرداری ها، فرمانداری، استانداری و کلیه سازمان ها و ارگان های که به نوعی با برگزاری این قبیل رویداد در ارتباط اند، از نتایج و یافته های پژوهش حاضر در سطح کشور استفاده کنند تا با نگاهی باز نه تنها به جنبه های اقتصادی، بلکه همه ابعاد توسعه پایدار را در نظر بگیرند و بتوانند در جهت رفع نیازهای اساسی مردم در زمینه مسکن، حمل و

نقل، فراغت و ... به گونه‌ای اقدام نمایند که شهر قابل سکونت و زندگی، از نظر اقتصادی قابل دوام و از نظر اجتماعی دارای برابری باشد و به محیط زیست آسیبی نرسد.

در پژوهش حاضر سعی بر آن بوده که به این سوال پاسخ داده شود که گردشگری ورزشی چه تاثیری بر روی توسعه پایدار شهر میزبان می‌تواند داشته باشد، اما در پاسخ به این سوال محققان با مشکلات و محدودیت‌هایی مانند عدم همکاری یا همکاری ضعیف برخی از نمونه آماری، سن پایین بیشتر ورزشکاران و شرکت‌کنندگان در جشنواره و اطلاعات کم آنها در زمینه موضوع تحقیق، علاقه و انگیزه پایین برخی افراد برای پاسخ دادن و وقت گذاشتن برای پرکردن پرسشنامه و عدم دقت در تکمیل برخی از پرسشنامه‌ها و یا ناتمام گذاشتن آن رو به رو بودند.

منابع

- اصفهانی، نوشین؛ گودرزی، محمود؛ اسدی، حسن؛ سجادی، نصراله و اسمیت، استیفن. (۱۳۸۸). «تحلیل عوامل مؤثر بر توسعه جهانگردی ورزشی داخلی ایران». مدیریت ورزشی. شماره ۱.
- تاج علی، معصومه. (۱۳۸۵). «بررسی اثرات اقتصادی گردشگری در جمهوری اسلامی ایران». پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم اجتماعی و اقتصاد، دانشگاه الزهراء (س).
- جاوید، مجید؛ الماسی، حسن و تقی پور، بهنام. (۱۳۹۴). «گردشگری ورزشی و اثرات اقتصادی آن بر جوامع میزبان». مطالعات مدیریت ورزشی. ۳۲-۱۳، (۳۲)۷.
- جعفریان، مزدک و عبدالحسین پور، فرید. (۱۳۸۵). «پایداری شهری با نگاهی به ویژگی های شهرهای ایران». اولین همایش بین المللی شهر برتر، طرح برتر سازمان عمران شهرداری همدان، ص ۵.
- حدادی. (۱۳۹۶). «راهکارهای تبدیل شدن به دانشگاه های سبز در مسیر توسعه پایدار و گسترش مدیریت سبز در دانشگاه ها». نخستین همایش بین المللی دانشگاه سبز.
- خراسانی، زینب. (۱۳۹۰). «برنامه ریزی توسعه پایدار گردشگری در شهرستان ساری». کارشناسی ارشد، دانشکده علوم جغرافیایی و برنامه ریزی، دانشگاه اصفهان.
- زاهدی، شمس السادات. (۱۳۹۰). «جهانی شدن و توسعه پایدار». مطالعات راهبردی سیاستگذاری عمومی. ۱-۱۸، (۳)۲.
- زاهدی، شمس السادات و نجفی، غلامعلی. (۱۳۸۵). «بسط مفهومی توسعه پایدار». پژوهش های مدیریت در ایران. ۱۰، ۴۳-۷۶.
- زیتونلی، عبدالحمید. (۱۳۸۶). «شناسایی توانمندی های گردشگری ورزشی استان گلستان». پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه پیام نور.
- سلیمی باری پوری، آرزین. (۱۳۹۵). «بررسی اثرات اجتماعی - فرهنگی توسعه گردشگری شهر ایلام». پایان نامه کارشناسی ارشد، موسسه آموزش عالی باختر ایلام.
- سمندری، یاسر. (۱۳۸۹). «بررسی نقش گردشگری در توسعه اقتصادی شهرستان آمل». پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه فردوسی مشهد.
- صباغ کرمانی، مجید و امیریان، سعید. (۱۳۷۹). «بررسی اثرات اقتصادی توریسم در جمهوری اسلامی ایران با استفاده از تحلیل داده ستانده».
- ضرابی، اصغر و اسلامی پریخانی، صدیف. (۱۳۹۰). «سنجش تاثیرات اقتصادی، اجتماعی - فرهنگی و زیست محیطی توسعه گردشگری (مطالعه موردی: شهرستان مشکین شهر)». پژوهش های جغرافیای انسانی. شماره ۷۵، صص ۳۷-۵۲.
- عباس زاده تهرانی، نادیا. (۱۳۹۵). «ضلع گمشده «اخلاق» در مثلث توسعه پایدار». اخلاق در علوم و فناوری. ۱۱ (۱): ۱-۱۰.
- علوی، پورطاهری و صابری، عبدالمطلب. (۲۰۱۷). «الزامات توسعه پایدار و ارزیابی توسعه پایدار محله ای (مطالعه موردی: محله اکباتان منطقه ۵ شهر تهران)». پژوهش های جغرافیای انسانی، ۴۹ (۱)، ۱۹-۳۴.
- لطفی، صادق. (۱۳۸۹). «برنامه ریزی توسعه پایدار توریسم (نمونه موردی: شهرستان درود)». کارشناسی

ارشد، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه اصفهان.

- معینی فرد، محمدرضا. (۱۳۸۸). **گردشگری ورزشی**. چاپ اول، انتشارات دانشگاه تربیت معلم
- وثوقی؛ دادور خانی، فضیله؛ مطیعی لنگرودی و رهنمایی. (۱۳۹۰). «**ارزیابی عوامل موثر بر رضایت در گردشگری زمستانی (مورد مطالعه: دو مقصد زمستانی شمشک و دربندسر)**». مطالعات مدیریت گردشگری. ۶(۱۵)، ۲۸-۱.
- Absalyamov, T. (2015). **“The influence of cultural and sport mega-events on sustainable development of the city”**. Procedia-Social and Behavioural Sciences, 188, 197-201.
- Chalip, L., & Costa, C. A. (2004). **“Sport event tourism and the destination brand: Towards a general theory”**. Sport in Society, 8(2), 218-237.
- Emery. P. (2010). **“past, present, future major sport event management practice: the practitioner perspective”**. Sport management review. vol.13. 170-158.
- Eugenio-Martin, J. L., & Morales, N. M. (2004). **“Tourism and Economic Growth in Latin American Countries: A Panel Data Approach”**. Tourism Management, 21, 59-64.
- Galdini, R. (2007). **“Tourism and the city: opportunity for regeneration”**. TOURISMOS: An International Multidisciplinary Journal of Tourism, Vol. 2.95-111.
- Ghotnian, S., Najafizadeh, M., & Roughani, M. (2013). **“Factors of sustainable development of sports Tourism: identifying barriers and outlines”**. International Research Journal of Applied and Basic Sciences, 4(9), 2598-2601.
- Gibson, H.J., Kaplanidou, K., & Kang, S.J. (2011). **“Small-scale event sport tourism: A case study in sustainable tourism”**. Sport Management Review.
- Goodarzvand. (2013). **“Sustainable Development Indexes and Politics”**. World Politics, 4(2), 237-216.
- Gozalova, M., Shchikanov, A., Vernigor, A., & Bagdasarian, V. (2014). **“Sports tourism”**. Polish journal of sport and tourism, 21(2), 92-96.
- Henderson, J.C. (2007). **“Corporate social responsibility and tourism: Hotel companies in Phuket, Thailand, after the Indian Ocean tsunami”**. International Journal of Hospitality Management, 26(1), 228-239.
- Homafar, F., Honari, H., Heidary, A., Heidary, T., & Emami, A. (2011). **“The role of sport tourism in employment, income and economic development”**. Journal of Hospitality Management and Tourism, 2(3), 34-37.
- Honari, H., Goudarzi, M., Heidari, A., & Emami, A. (2010). **“A comparison of the viewpoints of tourists, interested managers and cultural heritage organization managers regarding sport tourism-driven job and income creation in Mazandaran-Iran”**. Procedia-Social and Behavioral Sciences, 2(2), 5659-5663.
- Hua, K. P., & Chiu, L. K. (2013). **“Multiculturalism: Issues of Malaysian female sport**

tourists' in event-based sport tourism". Procedia-Social and Behavioral Sciences, 91, 270-287.

- Jilcha, K., & Kitaw, D. (2017). **"Industrial occupational safety and health innovation for sustainable development"**. Engineering science and technology, an international journal, 20(1), 372-380.
- Kumar, D. (2018). **"Sport Tourism: A New Educational Concept for Sustainable Development"**. Multidisciplinary Higher Education, Research, Dynamics & Concepts: Opportunities & Challenges For Sustainable Development (ISBN 978-93-87662-12-4), 1(1), 69-75.
- Marumo, K., Lubbe, S., & Pelsler, T. (2015). **"Sport tourism as a developmental initiative in the economy of Mafikeng"**.
- Mokras-Grabowska, J. (2016). **"Sports Tourism: Terminological Discussion"**. Turyzm, 26(1), 13-18.
- ÖCAL, S., & USUL, N. (2009). **"DEVELOPING A GEOGRAPHIC INFORMATION SYSTEM FOR SARIKAMIŞ WINTER TOURISM CENTER"**.
- Paunović, I., & Jovanović, V. (2017). **"Implementation of Sustainable Tourism in the German Alps: A Case Study"**. Sustainability, 9(2), 226.
- Pickel-Chevalier, S. (2015). **"Can equestrian tourism be a solution for sustainable tourism development in France?"**. Loisir et Société/Society and Leisure, 38(1), 110-134.
- Puodziukas, V., Svarpliene, A., & Braga, A. (2016). **"Measures for sustainable development of road network"**. Transportation Research Procedia, 14, 965-972.
- Rafika, K., Rym, K., Souad, S. B., & Youcef, L. (2016). **"A public actor awareness for sustainable development"**. Procedia-Social and Behavioral Sciences, 216, 151-162.
- Roche, S., Spake, D. F., & Joseph, M. (2013). **"A model of sporting event tourism as economic development"**. Sport, Business and Management: An International Journal, 3(2), 147-157.
- Tudorache, D. M., Simon, T., Frenț, C., & Musteață-Pavel, M. (2017). **"Difficulties and Challenges in Applying the European Tourism Indicators System (ETIS) for Sustainable Tourist Destinations: The Case of Brașov County in the Romanian Carpathians"**. Sustainability, 9(10), 1879.
- UĞULU, İ., & ERKOL, S. (2013). **"Environmental attitudes of biology teacher candidates and the assessments in terms of some variables"**. Education Sciences, 8(1), 79-89.
- Van der Zee, E. (2011). **"Image improvement as a tangible legacy of Hallmark events; the case of the 2010 World Cup in South Africa"**. Research Master Human Geography and planning Faculty of Geosciences, pp1-23.

پروشکاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی